

УДК 347.734

Микола Старинський,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права

юридичного факультету ДВНЗ «Українська академія банківської справи

Національного банку України»

ОКРЕМІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВАЛЮТНИХ ПРАВОВІДНОСИН*

У статті розглядаються окремі питання правового регулювання валютних правовідносин. Акцентується увага на сучасному стані досліджень валютних правовідносин та перспективах їх розвитку. Основна увага приділена окремим методологічним проблемам при їх дослідженні.

Ключові слова: методологія дослідження, правовідносини, валютні правовідносини, валюта, національна грошова одиниця.

Запорука успішного розвитку науки

Глибокі якісні перетворення, які відбулись у правовому регулюванні економічних відносин у результаті економічної реформи, що здійснилась в Україні, викликали великий науковий і практичний інтерес до вивчення та дослідження проблем правового регулювання нових, до цього практично системно не досліджуваних явищ, одним з яких є валютні правовідносини.

Безумовно, не можна говорити, що проблеми правового регулювання валютних відносин були позбавлені уваги вчених-юристів. Але варто наголосити на тому, що основна маса досліджень припала на період існування Радянського Союзу, що вплинуло на їх аргументацію і мотивацію та, відповідно, на висновки. Серед найбільш авторитетних праць варто назвати роботи таких дослідників, як: Л. А. Лунц, І. П. Айзенберг, А. Б. Альтшулер, В. І. Лісовський, К. Хаспулатова, Є. А. Вознесенський та інших. Проте, незважаючи на те, що зазначені вчені досліджували валютні правовідносини в досить специфічних соціально-політичних умовах, можна з впевненістю говорити, що саме їхні дослідження стали основ-

ним фундаментом, на базі якого почали будуватися новітні дослідження правового регулювання валютних відносин.

На сучасному етапі розвитку юридичної науки України також починають з'являтися роботи, присвячені проблемам правового регулювання валютних відносин. Серед найбільш помітних варто відзначити дослідження таких вчених, як Є. А. Алісов, О. А. Костюченко, Є. В. Корманов, С. М. Половко, А. М. Іскоростенський, Л. М. Кравченко та інших.

Аналіз праць зазначених вчених дає підставу з впевненістю констатувати факт наявності еволюційного розвитку юридичної науки в галузі дослідження валютних правовідносин та накопичення відповідного наукового матеріалу. Однак сьогодні досить важко говорити про існування більш-менш усталених поглядів на валютні відносини та на особливості їх правового регулювання. Відсутність усталених поглядів на специфіку валютних правовідносин призводить до неадекватності їх правового регулювання та, відповідно, до недосягнення мети, яку ставив перед собою законодавець, приймаючи той чи інший нормативно-правовий акт. Така ситуація породжує досить складні практичні проблеми в суб'єктів валютних відносин та, відповідно, не дає можливості максимально

* Рекомендовано до друку кафедрою цивільно-правових дисциплін та банківського права юридичного факультету ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України».

ефективно використовувати наявні в них фінансові ресурси.

Все викладене свідчить про те, що на цьому етапі розвитку досліджень правового регулювання валютних відносин в Україні на перший план виходять питання методології їх дослідження, яка має бути покладена в основу, оскільки саме вона є тим елементом пізнавальної логіки, що дає можливість удосконалити та примножити накопичений досвід і дати відповіді на досить багато питань його практичної реалізації.

Враховуючи зазначене в даній статті, ми спробуємо окреслити головні, на наш погляд, методологічні підходи, що мають бути покладені в основу наукового дослідження валютних відносин та їх правового регулювання.

На нашу думку, сучасний етап дослідження правового регулювання валютних відносин можна охарактеризувати як такий, що знаходиться на стадії «очікування», причому очікування виникнення підстав для подальшої трансформації наукового знання. І саме в цей період існування досліджень юридична наука, яка вивчає правове регулювання валютних відносин, потребує критичного аналізу накопиченого матеріалу та «погляду на себе». Це дасть можливість відібрати найбільш перспективний матеріал та відповідно той, що здійснить поштовх для подальших наукових звершень.

Аналіз наукових джерел, присвячених дослідженню методологічних проблем науки, свідчить, що практично всі науковці погоджуються з тезою, відповідно до якої вдосконалення та дослідження власної методології є для науки запорукою її розвитку. Проте навіть це не привело до єдності поглядів на методологію як наукове явище. Дослідження наукової літератури дає підстави говорити про різноманіття поглядів на це явище. Так, на думку одних авторів, до методології слід ставитись функціонально, і тому методологічні функції може виконувати будь-яка наукова теорія [1]. Інші ототожнюють методологію та філософію [2]. Досить розповсюджені варіації в рамках філософії — від спеціальної філософської дисципліни [3], до філософської науки (філософії наукового

методу) [4] та певного світогляду [5]. Також варто вказати на те, що здійснюються спроби обґрунтувати методологію як самостійну науку з власним предметом та методом [6].

З огляду на таке різноманіття підходів очевидно, що дати таке визначення поняття методології науки взагалі, яке було б загальним для нашого дослідження та задовольняло всі підходи та способи розуміння, сьогодні досить проблематично. Однак це варто спробувати зробити, хоча б з метою «конкретизації того, про що йдеться» і що є необхідним для входження в дискурс про методологію дослідження валютних правовідносин. Не вдаючись у дискусії стосовно підходів до визначення поняття методології, визнаючи право кожного дослідника на власну думку та враховуючи їх аргументи, зосередимось на наступному.

Акцентуючи увагу на методологічних засадах дослідження правового регулювання валютних відносин, ми виходимо з того, що методологія становить собою мислення, яке звернене (спрямоване) на себе, всередину себе. Вона діє як «зворотна логіка», завдяки якій вдосконалюється пізнавальна логіка та організація дослідницького процесу, відпрацьовується дослідницький інструментарій. Сенс та призначення методології полягає у науковому пошуку оптимальних шляхів, методів, прийомів, способів пізнання досліджуваних об'єктів [7]. Саме таким чином ми будемо сприймати методологію в нашому дослідженні та намагатись віднайти оптимальні шляхи, прийоми і способи пізнання валютних правовідносин, що в кінцевому результаті, надасть, на нашу думку, можливість найбільш точно окреслити природу валютних відносин та механізм їх правового регулювання.

На сучасному етапі розвитку юридичної науки взагалі та науки фінансового права зокрема дедалі більшої актуальності набувають дослідження, що стосуються правового регулювання валютних відносин. Захищаються дисертаційні дослідження [8; 9; 10; 11], видаються навчальні посібники [12; 13—15, 16, 17], з'являються наукові статті. Проте варто наголосити на тому, що практично в кожній науковій праці присутній власний погляд на валютні правовідносини — інко-

ли морально застарілий, інколи досить новаторський. При цьому при ознайомленні з роботами, присвяченими дослідженню валютних правовідносин, складається враження, що автори не знають чи не звертають увагу на дослідження своїх попередників і намагаються розпочати дослідження немов «з чистого аркуша». Така ситуація не дає можливості говорити про розвиток досліджень валютних відносин загалом та валютних правовідносин зокрема. Також варто вказати на те, що, досліджуючи валютні правовідносини, автори не до кінця визначаються з власною позицією щодо предмета дослідження, у результаті чого з'являються дослідження, що мають у структурі обґрунтування логічні помилки, та висновки, які віддаляють від реалій існування валютних правовідносин.

Враховуючи зазначене вище, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на основних, на наш погляд, методологічних підходах до дослідження валютних правовідносин, використання яких надасть можливість значно поглибити наукові знання у сфері правового регулювання валютних відносин, дослідити їхню правову природу і на цій підставі вдосконалити чинне законодавство України.

Аналіз фахової наукової літератури, що присвячена правовому регулюванню валютних відносин, змушує нас зосередитись на таких основних методологічних моментах, які використовуються дослідниками, однак, на нашу думку, потребують перегляду. До таких, очевидно, варто віднести: а) сприйняття валютних відносин виключно через діяльність держави; б) сприйняття валютних правовідносин як частини публічних; в) сприйняття національної грошової одиниці як валютної цінності.

Спробуємо проаналізувати зазначені аспекти сприйняття валютних правовідносин та обґрунтувати необхідність їх перегляду.

Сприйняття валютних відносин виключно через діяльність держави

Ознайомлення з фаховою юридичною літературою дає можливість говорити, що сьогодні валютні правовідносини сприймаються виключно через діяльність дер-

жави в особі уповноважених нею органів. Аналіз наукових праць дає підстави стверджувати, що на сьогодні в юридичній літературі, яка присвячена дослідженню правового регулювання валютних відносин, превалюють три основні підходи до визначення поняття «валютні правовідносини». Деякі дослідники вважають валютними правовідносинами урегульовані нормами права суспільні відносини, що виникають між учасниками валютних операцій з приводу проведення таких операцій, а також між учасниками валютних операцій та державними органами у зв'язку з регулюванням порядку проведення валютних операцій та контролем за його додержанням [18]. Інші вважають валютними правовідносинами ті суспільні відносини, які виникають у процесі здійснення валютного регулювання і валютного контролю, урегульовані нормами фінансового права та мають владно-майновий характер [19]. Деякі дослідники взагалі не надають визначення поняття валютних правовідносин, а констатують лише те, що їх можна розглядати в широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні валютні правовідносини становлять сукупність публічно-правових та приватноправових відносин, що виникають з приводу валютних цінностей. У вузькому розумінні валютні правовідносини ототожнюються або з публічними, або тільки з приватними правовідносинами [20].

Критичний аналіз зазначених підходів виявляє, що головний акцент у них робиться на провідну роль держави та уповноважених державою органів. І жодним чином не вказується на наявність елемента диспозитивності у валютних правовідносинах.

Не вдаючись до системного аналізу наведених визначень, оскільки це не є нашим головним завданням, звернемо увагу на те, що в чинному законодавстві України, яке регулює відносини, пов'язані з володінням, користуванням та розпорядженням валютними цінностями, з'являється дедалі більше нормативно-правових актів, які мають приватноправовий характер. Зокрема як приклад можна навести прийняття таких важливих для суспільства та досить об'ємних Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України. Аналіз правових

норм, що містяться в зазначених актах, дає можливість говорити про наявність тенденцій до поступового переходу від суто державного регулювання (імперативні методи впливу) до врегулювання зазначених відносин шляхом узгодження волі зацікавлених сторін (диспозитивні методи регулювання). Прикладом можуть слугувати норми, що регулюють перехід права власності на валюту та валютні цінності, зокрема зменшення частки обов'язкового продажу валютної виручки від зовнішньоекономічної діяльності і надання можливості суб'єктам господарювання набувати у власність валюту та валютні цінності за цивільно-правовими договорами.

Зазначене дає можливість із впевненістю говорити про те, що на сучасному етапі розвитку валютних правовідносин у методологічному аспекті при їх дослідженні варто приділяти увагу питанням приватноправового регулювання. Врахування елемента диспозитивності при вивченні валютних правовідносин дасть можливість отримати більш чітке уявлення про їхню правову природу, що в результаті сприятиме об'єктивності дослідження.

Сприйняття валютних правовідносин як частини публічних

Для з'ясування неможливості на сучасному етапі розвитку вітчизняної юридичної науки сприйняття валютних правовідносин як суто публічних варто зазначити наступне.

Ідея поділу права на публічне і приватне зародилась у Стародавньому Римі і стала очевидною для юристів романо-германської правової сім'ї. Суть ідеї полягала в тому, що відносини між правлячою верхівкою та тими верствами, якими управляють і які висувують при цьому свої вимоги, та притаманні цим відносинам проблеми потребують зовсім іншої регламентації, ніж відносини між приватноправовими особами. Іншими словами, відносини у сфері приватного права і публічного права різні за своєю правовою природою і суттю, що не може не впливати на їхнє правове регулювання [21].

Теорія поділу права на публічне і при-

ватне є багатоаспектним вченням, яке має як суто теоретичну, так і юридично-технічну, практичну цінність [22]. З погляду теорії права значення мають принципова різниця в природі і сутності відносин у сферах приватного і публічного права, що обумовлює різницю в характері і способах правового регулювання. Якщо проаналізувати більш глибоко, то можна сказати, що в теоретичному плані питання поділу права на публічне і приватне — це питання відмежування втручання держави у сферу приватних інтересів її громадян.

Д. К. Кавелін писав, що основне право внутрішньої законодавчої політики адміністрації — це не обмежувати законом і адміністративним розпорядженням приватну діяльність і приватні відносини без крайньої необхідності, без особливо важливих суспільних і державних потреб, задовольнити які інакше немає ніякої можливості [23]. Таку саму позицію підтримували і такі провідні теоретики права, як Ф. В. Тарановський, Г. Ф. Шершеневич та інші.

Також у літературі зазначалось, що принцип публічного права згуртовує суспільство, вносить визначеність і планованість у всю ту частину суспільного життя, до якої він застосовується. Але він при цьому понижує приватну зацікавленість та ініціативу і за певних обставин здатен призвести до повного пригнічення особистості. Натомість принцип приватного права вносить у приватне життя певний елемент підприємливості та енергії, що стимулюється свободою та особистою зацікавленістю [24].

Зазначене можна проілюструвати на прикладі історії розвитку права у ХХ ст., коли сплеск науки приватного права на початку століття, після відомого вислову В. І. Леніна про несприйняття всього приватного [25], змінився повною її стагнацією і превалюванням публічно-правового регулювання всіх сторін життя суспільства, встановленням влади держави над індивідом.

Таким чином, як бачимо, теорія поділу права на приватне і публічне здатна стати основою для теоретичних конструкцій, спрямованих на вирішення складних завдань встановлення меж державної влади над індивідом.

При цьому слід зауважити, що встановлення примату держави над суспільством і навпаки залежить від політико-соціальних процесів, що відбуваються в країні. Враховуючи це, з впевненістю можна говорити про те, що відносини, які регулюються публічним та приватним правом, як і всі інші суспільні відносини, знаходяться в постійній динаміці.

Аналіз історії юридичної науки свідчить, що окремі сфери життєдіяльності людей, які на теперішньому етапі належать до публічного права, раніше могли врегульовуватися приватним правом.

Прикладом процесу перетікання приватного права в публічне і навпаки може бути інститут віри. Зароджуючись у приватній сфері у вигляді культів, обрядів і поклоніння, з часом він був поставлений на службу державі, отримавши публічно-правовий статус, а потім і власну правову галузь — церковне право. У XX ст. з визнанням рівності конфесій церква юридично була відділена від держави і зайняла положення приватного суб'єкта.

Аналіз розвитку валютних відносин на території України та їх правового регулювання дає можливість говорити, що у своєму розвитку вони пройшли декілька етапів. При цьому на кожному з них вони мали і приватноправовий, і публічно-правовий характер.

Так, на початковому етапі становлення валютних відносин питання про їх правове регулювання державою практично не порушувалося, оскільки гроші в той час виготовлялися з дорогоцінних металів, а вартість цих металів була однаковою повсюди. Єдине, на що звертала увагу держава, це контроль за якістю (вмістом) дорогоцінних металів у монетах. У цьому аспекті обіг валютних цінностей у вигляді повноцінних грошей був суто приватною справою. Історія знає такі приклади, коли окремі суб'єкти господарської діяльності карбували власні золоті монети. Така ситуація проіснувала практично до кінця XIX ст., коли розвинені держави почали емітувати грошові кошти з різним вмістом дорогоцінних металів. При цьому, що багатшою була держава на природні запаси дорогоцінних металів, то більше в її монетах було їх вмісту і тим більшу цінність вони мали.

Ситуація кардинально змінилась, коли наприкінці XIX ст. цивілізований світ охопила хвиля соціально-політичних катаклізмів. Великі кошти йшли на воєнні потреби, у результаті чого практично у всіх країнах здійснювались спроби введення неповноцінних грошей, тобто тих, що не мають внутрішньої вартості. Також ті країни, що не мали запасу дорогоцінних металів, перекарбовували монети інших країн та використовували їх у внутрішньому обігу. У результаті перед країнами постала необхідність контролю обігу валютних цінностей на власній території, що призвело до обмеження прав приватних осіб на вивезення грошей, вироблених з дорогоцінних металів. При цьому поступово у валютних відносинах (відносинах, пов'язаних з обігом валютних цінностей) при їх правовому регулюванні держави починають встановлювати пріоритет власної волі над волею приватних осіб. А ті країни, які практично не мали запасів дорогоцінних металів, починають встановлювати майже повний контроль за обігом валютних цінностей, що призводить до встановлення примату держави над інтересами суспільства і особи.

Ілюстрацією може бути становлення та розвиток валютних відносин у радянській державі. Так, після Жовтневої революції країна стикнулася із проблемою платежів у внутрішньому та зовнішньому оборотах. З огляду на економічну ситуацію та політичні лозунги була проголошена відмова від приватного у фінансових відносинах, у результаті чого були націоналізовані практично всі фінансово-кредитні установи, а також встановлена монополія держави на володіння та розпорядження валютними цінностями.

Валютна монополія в Радянському Союзі проіснувала практично до кінця 80-х років XX ст. І лише з проголошенням перебудови суб'єктам господарювання було дозволено здійснювати зовнішньоекономічну діяльність та мати у власності валюту та валютні цінності.

З проголошенням незалежності України держава відмовилась від валютної монополії в аспекті регулювання валютних відносин та підтримала курс на лібералізацію регулювання валютних відносин. Ця тенденція зберігається і до нашого

часу, що підтверджується нормативними положеннями таких актів, як Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України.

Враховуючи зазначене, слід вказати, що на сучасному етапі розвитку валютних відносин держава дедалі менше намагається втручатись у діяльність суб'єктів господарювання, пов'язану з володінням, користуванням і розпорядженням валютними цінностями. Це дає можливість говорити, що на сучасному етапі розвитку валютних правовідносин їх сприйняття лише як частини публічних відносин є неточним, оскільки неврахування приватноправової частини валютних правовідносин призводить до їх однобічного сприйняття, що позбавляє дослідників можливості надавати практично значущі рекомендації, спрямовані на вдосконалення чинного законодавства України.

Сприйняття національної грошової одиниці як валютної цінності

Аналіз чинного законодавства України дає можливість говорити про те, що національна грошова одиниця України сприймається як валютна цінність, зокрема такий висновок можна зробити в результаті аналізу Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 р. № 15-93.

Варто наголосити, що така ситуація призводить до значних проблем практичного характеру при правозастосуванні. Зокрема наслідком віднесення національної валюти гривні до валютних цінностей є неможливість відділити грошовий обіг від обігу іноземної валюти і валютних цінностей, при тому що регулювання грошового обігу на території країни кардинально відрізняється від регулювання обігу іноземної валюти.

Автор уже писав про поняття валюти [26], тому, розглядаючи цю тему в аспекті методологічних проблем дослідження валютних правовідносин, лише додамо наступне.

Для підтвердження правильності наших пропозицій щодо методологічних підходів при дослідженні валютних пра-

вовідносин поглянемо на розвиток грошових відносин у суспільстві, які були поштовхом до виникнення та розвитку валютних відносин. У період раннього розвитку господарства, ще до виникнення виробництва, люди обмінювались продуктами природи, які використовувались як еквівалент вартості при їх обміні. З виникненням і розвитком товарного виробництва функції грошей виконували різні товари: тварини, зброя, риба, сіль, метали, прикраси та інші товари. В процесі розвитку державності з'явилися металеві гроші, а в подальшому розвитку при розширенні торгівлі, яка виходила за рамки держави, з'явилася необхідність універсального засобу розрахунку. До цього засобу ставилися певні вимоги, а саме: він повинен був користуватись високою довірою в суб'єктів господарювання і прийматись у платежах на великій території. Що більшу територію обігу мав даний засіб розрахунку, то більшою довірою він користувався. Так з'явилася категорія грошей.

Категорія грошей [27] увібрала в себе все різноманіття платіжних засобів, починаючи від тварин, зброї і закінчуючи різними товарами, які виконували роль грошей. З часом під цією категорією почали розуміти переважно металеві гроші, виготовлені з дорогоцінних металів (золото, срібло). Право емісії мали держави, які забезпечували гарантію прийняття їх до платежу. Але ведення торговельного обороту було ускладнене великою кількістю монет, які перебували в обігу, і часто були не ідентичними як за якістю металу, так і за його кількістю. З'явилася необхідність введення загального платіжного засобу чи визнання платіжного засобу іншої країни з урахуванням її особливостей. Так з'явилося співвідношення різних грошових одиниць в одній країні, а грошові одиниці інших країн почали називатись валютою. Грошова одиниця одних країн стає товаром для інших держав і починає називатись валютою.

Тобто в даному випадку для ілюстрації можна застосувати формулу кругообігу і збільшення грошей та товару, яка застосовується в економічній теорії: $\Gamma - T \dots T' - \Gamma'$, де Γ — гроші; T — товар [28]. У даному прикладі, замінивши про-

цес обробки товару (Т...Т') на грошову одиницю іншої держави, відповідно отримаємо: $G - B - G'$. При цьому значення G' може бути як додатне, так і від'ємне, що не порушує даної формули. Різниця між G і G' в сучасному розумінні буде маржою, тобто величиною, на яку збільшилась (зменшилась) G [29]. Практичним прикладом такої операції є купівля-продаж валюти.

З наведеного прикладу стає зрозумілою різниця між поняттями «гроші» і «валюта». Термінологічна різниця між грошима (національною грошовою одиницею) і валютою (грошовою одиницею інших держав) існує і в багатьох мовах. Як приклад можна навести терміни money і currency — в англійській мові, geld і valjuta (wahrung) — у німецькій [30; 31].

У даному випадку усвідомлення дослідниками різниці між національною грошовою одиницею та валютою дасть можливість по-новому поглянути на діяльність держави в особі уповноважених нею органів у сфері валютного регулювання.

Підсумовуючи викладене вище, зауважимо, що на сучасному етапі економічного та соціального розвитку є необхідним сприйняття ситуації відповідно до тих умов, у яких існує держава. Саме запропоновані методологічні підходи, на нашу думку, при їх використанні в дослідженні правового регулювання валютних відносин дадуть можливість отримати нові наукові результати та відповідні рекомендації для їх практичної реалізації.

ПРИМІТКИ

1. Яновская В. А. Методологические проблемы науки / В. А. Яновская. — М., 1972.
2. Андреев И. П. Проблемы логики и методологии познания / И. П. Андреев. — М., 1972.
3. Чупин П. П. Философские основания методологии и логики научного познания / П. П. Чупин. — Свердловск, 1975.
4. Фон Вригт Г. Х. Логико-философские исследования / Г. Х. фон Вригт. — М., 1986.
5. Аверьянов А. Н. Методология, мировоззрение и факторы повышения научной деятельности / А. Н. Аверьянов // Методологические проблемы современной науки. — М., 1979.
6. Ракитов А. И. К вопросу о структуре исторического исследования / А. И. Ракитов // Философские проблемы исторической науки. — М., 1969.
7. Керимов Д. А. Общенаучная методология и методология права / Д. А. Керимов // Теоретико-методологические проблемы права. — М. : Зерцало-М, 2007. — С. 9—12.
8. Алисов Е. А. Правовые основы регулирования валютных отношений : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Е. А. Алисов. — Х., 1996.
9. Искоростенский А. М. Правове регулювання валютних відносин в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / А. М. Искоростенский. — Ірпінь, 2008.
10. Кравченко Л. М. Правові засади валютного регулювання і контролю в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Л. М. Кравченко. — Ірпінь, 2003.
11. Половко С. М. Правове регулювання банківських валютних операцій в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / С. М. Половко. — К., 2004.
12. Завальна Ж. В. Валютне право України : навч. посіб. / Ж. В. Завальна, М. В. Старинський. — 2-ге вид., перероб. і допов. — Суми : Університетська книга, 2006.
13. Косаренко Н. Н. Валютное право : курс лекцій / Н. Н. Косаренко. — М. : Флинта : МПСИ, 2006.
14. Костюченко О. А. Валютне законодавство України : навч. посіб. / О. А. Костюченко. — К. : Атіка, 2006.
15. Там само.
16. Крохина Ю. А. Валютное право : учеб. для вузов / Ю. А. Крохина, Ю. Л. Смирникова, Ю. В. Тютина ; под ред. докт. юрид. наук, проф. Ю. А. Крохиной. — 2-е изд. — М. : Юрайт-издат, 2009.
17. Там само.
18. Валютное право : учеб. пособ. / Д. Г. Алексеева, С. В. Пыхтин, Н. В. Сапожников, Я. М. Фальковская. — М. : НОРМА, 2007. — С. 40.

19. Крохина Ю. А. Зазнач. праця. — С. 62.
20. Костюченко О. А. Зазнач. праця. — С. 21.
21. Асланян Н. П. Основные начала российского частного права / Н. П. Асланян. — Иркутск : Изд-во ИГЭА, 2001. — С. 128.
22. Дорохин С. В. Деление права на публичное и частное: конституционно-правовой аспект / С. В. Дорохин. — М. : Волтерс Клувер, 2008. — С. 4.
23. Кавелин К. Д. Что есть гражданское право. Где его пределы / К. Д. Кавелин. — СПб. : Тип. Императорской академии наук, 1864. — С. 16.
24. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права / И. А. Покровский. — М. : Статут, 1998. — С. 43—44.
25. Ленин В. И. О задачах Наркомюста в условиях новой экономической политики / В. И. Ленин // Полн. собр. соч. — Т. 44. — С. 398.
26. Старинський М. В. Щодо визначення поняття «валюта» і «валютні цінності» / М. В. Старинський // Підприємництво, господарство і право. — 2003. — № 10. — С. 61—64.
27. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Укр. енцикл., 1998. — Т. 1 : А—Г. — С. 300.
28. Маркс К. Капітал: критика політичної економії. — К. : Держ. вид. політ. літ-ри УРСР, 1952. — Т. 1, кн. 1: Процес виробництва капіталу. — С. 109.
29. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Укр. енцикл., 1998. — Т. 3 : К—М. — С. 579.
30. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини : підручник. — 3-тє вид., стер. / С. Я. Боринець. — К. : Знання : КОО, 2001. — С. 45.
31. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Укр. енцикл., 1998. — Т. 1 : А—Г. — С. 300.

Старинский Николай. Отдельные теоретико-методологические аспекты исследования валютных правоотношений. В статье рассматриваются отдельные вопросы правового регулирования валютных правоотношений. Акцентируется внимание на современном состоянии исследований валютных правоотношений. Основное внимание уделено отдельным методологическим проблемам при их исследовании.
Ключевые слова: методология исследования, правоотношения, валютные правоотношения, валюта, национальная денежная единица.

Starynskyi Mykola. Certain theoretical and methodological aspects of currency legal relations. The article deals with certain issues of currency legal relations regulation. The attention is drawn to the modern state of research of the currency legal relations and the prospects of their development. The main attention is given to the certain methodological problems of their analysis.
Key words: research methodology, legal relationship, currency legal relations, currency, national currency unit.